

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ**

**ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΩΤΕΡΑ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ**

Μάθημα: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ (ΜΕΡΟΣ Α')

Ημερομηνία και ώρα εξέτασης: **Δευτέρα, 21 Ιουνίου 2004
8.00 π.μ. – 10.45 π.μ.**

ΤΟ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ (ΜΕΡΟΣ Α') ΑΠΟΤΕΛΕΙΤΑΙ ΑΠΟ 5 ΣΕΛΙΔΕΣ

ΜΕΡΟΣ Α': ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (διάρκεια 2.45 ώρες) **(μονάδες 70)**

I. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΓΙΑ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ **(μονάδες 20)**

Να διαβάσετε το πιο κάτω κείμενο και να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν:

Στα δημιουργήματα του πνεύματος και της τέχνης αποτυπώνουν οι λαοί την ιστορική τους παρουσία και υπερακοντίζουν έτσι τη χρονικά **πεπερασμένη υπόστασή** τους. Ό,τι απομένει από την ιστορία των ανθρώπων είναι τα σύμβολα που δημιούργησαν για να εκφράσουν τα όνειρά τους, τις ελπίδες τους, τους φόβους τους, τις πίστεις τους. Πέρα από την **εφήμερη** προσπάθεια της επιβίωσης, με όλες τις πιεστικές αλλά τελικά ασήμαντες απαιτήσεις της, το παράδοξο αυτό πλάσμα του ζωικού κόσμου, που ξεκίνησε τη ζωή του τρομαγμένο μέσα στις σπηλιές για να φτάσει ως τον ουρανό, αισθάνεται την ανάγκη να ανακαλύψει τα μυστικά του κόσμου και να δημιουργήσει έναν κυρίαρχο κόσμο δικό του.

Έτσι στον αρχαίο ελληνικό κόσμο υπάρχει ανάμεσα σε κάποιες βασικές ιδέες-πίστεις και ένα **βαρυσήμαντο** ιδεολογικό ζεύγος: η «ύβρις» και η «νέμεσις». Καθώς δεν υπάρχει αυστηρή δογματική στην αρχαία ελληνική θρησκεία, δεν μπορεί να πει κανείς πως το ζεύγος αυτό έχει αυστηρά θρησκευτικό περιεχόμενο, μολονότι το περιεχόμενό του **ανάγεται** στη σχέση του ανθρώπου προς το θεό, γιατί από μιαν άλλη άποψη θα μπορούσε να κατανοηθεί και χωρίς μια τέτοια συνάρτηση. Το βέβαιο είναι πως για τον αρχαίο Έλληνα η «ύβρις» αποτελεί μια επικίνδυνη **υπέρβαση** των ορίων μέσα στα οποία επιτρέπεται να κινείται ο άνθρωπος. Και η υπέρβαση αυτή **επισύρει** τη Νέμεση.

Θα ήταν δύσκολο να πλησιάσουμε την ψυχή του αρχαίου Έλληνα, σ' αυτό τουλάχιστο το θέμα, αν δεν είχε απομείνει κάποιο κατάλοιπο από την ίδια αυτή στάση και στη δική μας ψυχή. Όταν ο σημερινός (ή αν προτιμάτε ο χτεσινός) Έλληνας πρόκειται να αποκριθεί τότε θα τελειώσει ένα σημαντικό έργο, ή θα φτάσει κάπου ύστερα από ένα μακρινό ταξίδι, προσθέτει: «πρώτα

ο Θεός!» Κι αν μια μάνα ή ένας πατέρας καμαρώνει για τα παιδιά του, συμπληρώνει τον έπαινο με τη φράση: «ο Θεός να τά 'χει γερά!» Και η μία και η άλλη έκφραση απηχούν ένα βαθύτατο φόβο του ανθρώπου μπροστά στις **ακατάβλητες** κοσμικές δυνάμεις, αλλά και κάτι περισσότερο: το φόβο μήπως τις προκαλέσει με την **αλαζονεία** του. Αυτή ακριβώς η πρόκληση των δυνάμεων που ενεργούν πέρα από τα ανθρώπινα μέτρα αποτελεί ύβρ η. Και πρόκληση υπάρχει όταν ο άνθρωπος υπερβεί τα ανθρώπινα μέτρα, μεθυσμένος από την ομορφιά του, την εξυπνάδα του ή τη δύναμή του. «Υπεροψίαν και μέθην θα είχεν ο Δαρείος» σκέφτεται ο καβαφικός ποιητής. Η υπεροψία και η μέθη του Δαρείου είναι οι πηγές της ύβρ ης· σ' αυτήν ακριβώς φτάνει ο Ξέρξης, όταν μαστιγώνει τον Ελλήσποντο, άνθρωπος αυτός θνητός, τον αθάνατο πόντο. Αυτή τη στάση την αποκρούει λογικά και τη φοβάται συναισθηματικά ο αρχαίος Έλληνας, γιατί ξέρει πως θα φέρει τη Νέμεση.

Η Νέμεση έρχεται από τους θεούς για να επαναφέρει την ανθρώπινη ζωή στα μέτρα της· δεν είναι εκδίκηση και σκληρότητα ενός απάνθρωπου θεού, όπως των άλλων θρησκειών, αλλά επιβολή του νόμου που ρυθμίζει και την ανθρώπινη και την κοσμική ζωή. Χωρίς τη Νέμεση ο άνθρωπος θα μπορούσε να καταστρέψει την ίδια του την ύπαρξη, αφού η περιφρόνηση του μέτρου θα οδηγούσε στην περιφρόνηση και συνεπώς στην **καταπάτηση** των άλλων ανθρώπων. Αυτή την ασίγαστη έγνοια του αρχαίου Έλληνα μπορούμε να τη διακρίνουμε σε μερικά από τα βασικά γνωμικά του που έφτασαν ως εμάς και που κάποτε του δίνονται ως θεϊκές προσταγές μέσα στα πιο σεβάσμια ιερά: «**Γνώθι σαυτόν**», «**μηδέν άγαν**», «**μέτρον άριστον**». Το πρώτο απ' αυτά σκοπεύει ακριβώς στο στόχο της ύβρης, για να την αποτρέψει να γεννηθεί στον άνθρωπο. Η **αυτογνωσία** είναι το αντίδοτο της ύβρης και είναι αυτή που οδηγεί τον άνθρωπο στην **τελείωση** ενός Σωκράτη.

Η «σοφία» αυτή των αρχαίων Ελλήνων, που κατάλαβαν πως αν είναι να ζήσει ο άνθρωπος σωστά επάνω σ' αυτή τη γη, το πρώτο που έχει να κάνει είναι να υποταχτεί στην Ανάγκη, που θα πει στην ανθρώπινη φύση του, και να αγωνιστεί να την τελειοποιήσει, να την ολοκληρώσει, αλλά όχι να την αρνηθεί ή να την περιφρονήσει, αυτή η σοφία δεν είναι κάτι που εύκολα και ατιμώρητα μπορούμε να αρνηθούμε. Αν σκύψουμε σ' αυτές τις απλές αλήθειες, κάτι ακόμη μπορούμε να μάθουμε και να κερδίσουμε.

(Μανόλη Ανδρόνικου, «Ύβρις και Νέμεσις» (απόσπασμα),
Παιδεία ή Υπνοπαιδεία; Αθήνα 1976

Ερωτήσεις:

1. Να γράψετε, με δικά σας λόγια, περίληψη (100-120 λέξεις) του πιο πάνω αποσπάσματος.
(μονάδες 6)
2. Ποιο ρόλο διαδραμάτιζε στην αντίληψη των αρχαίων Ελλήνων το ιδεολογικό ζεύγος «Ύβρις – Νέμεσις»; Αναφερθείτε σε συγκεκριμένα σημεία του δοκιμίου.
(μονάδες 5)

3. «Η «σοφία» αυτή των αρχαίων Ελλήνων, που κατάλαβαν πως αν είναι να ζήσει ο άνθρωπος σωστά επάνω σ' αυτή τη γη, το πρώτο που έχει να κάνει είναι να υποταχτεί στην Ανάγκη, που θα πει στην ανθρώπινη φύση του, και να αγωνιστεί να την τελειοποιήσει, να την ολοκληρώσει, αλλά όχι να την αρνηθεί ή να την περιφρονήσει, αυτή η σοφία δεν είναι κάτι που εύκολα και ατιμώρητα μπορούμε να αρνηθούμε. Αν σκύψουμε σ' αυτές τις απλές αλήθειες, κάτι ακόμη μπορούμε να μάθουμε και να κερδίσουμε».

Πώς αντιλαμβάνεστε την έννοια της Ανάγκης και ποια η σχέση της με την ανθρώπινη φύση; Τι νομίζετε ότι έχει να κερδίσει ο σύγχρονος άνθρωπος από τη σοφία των αρχαίων Ελλήνων;

(μονάδες 5)

4. Στην τέταρτη παράγραφο «Η Νέμεση έρχεται από τους θεούς για να επαναφέρει (...) που οδηγεί τον άνθρωπο στην τελείωση ενός Σωκράτη» να εντοπίσετε και να εξηγήσετε τους δυο τρόπους πειθούς που χρησιμοποιεί ο δοκιμιογράφος.

(μονάδες 4)

II. ΓΛΩΣΣΑ

(μονάδες 10)

Όλες οι λέξεις είναι παρμένες από το κείμενο για κατανόηση. Μπορείτε όμως να τις χρησιμοποιήσετε με οποιαδήποτε σημασία τους, είτε κυριολεκτικά είτε μεταφορικά.

1. Να χρησιμοποιήσετε σε ξεχωριστές **προτάσεις δύο** από τις πιο κάτω λέξεις, έτσι ώστε να φαίνεται η σημασία τους:

ανάγεται
επισύρει
καταπάτηση

(μονάδες 2)

2. Να δώσετε **ένα συνώνυμο** για **δύο** από τις πιο κάτω λέξεις:

υπόσταση
αυτογνωσία
τελείωση

(μονάδες 2)

3. Να δώσετε **ένα αντίθετο** για **δύο** από τις πιο κάτω λέξεις:

πεπερασμένη
εφήμερη
αλαζονεία

(μονάδες 2)

4. Να **ετυμολογήσετε** και να γράψετε (μονολεκτικά ή περιφραστικά) τη **σημασία** **δύο** λέξεων από τις πιο κάτω:

**βαρυσήμαντο
υπέρβαση
ακατάβλητες**

(μονάδες 2)

5. Να δώσετε τη σημασία **δύο** **λόγιων φράσεων-γνωμικών** από τα πιο κάτω:

**γνώθι σαυτόν
μηδέν άγαν
μέτρον άριστον**

(μονάδες 2)

III. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥ ΛΟΓΟΥ (ΕΚΘΕΣΗ) (μονάδες 40)

Να αναπτύξετε ΕΝΑ από τα ακόλουθα τέσσερα θέματα (έκταση 600-650 λέξεις).

Τονίζεται ότι δεν επιτρέπεται να αναφέρετε το όνομά σας ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο που μπορεί να αποκαλύψει άμεσα ή έμμεσα την ταυτότητά σας. Να αποφύγετε, επίσης, να υπογράψετε την έκθεσή σας με ψευδώνυμο.

1. **«Είναι πλάνη να υποθέτουμε ότι οι εκπληκτικές κατακτήσεις της επιστήμης και της τεχνικής, για τις οποίες δικαιολογημένα υπερηφανεύεται ο πολιτισμός μας, δεν έχουν καμιά ουσιαστική αξία, επειδή τάχα δεν έκαναν ευτυχέστερο τον άνθρωπο».**
(Ε. Π. Παπανούτσος)

Με βάση την πιο πάνω θέση να συζητήσετε σε άρθρο σας τη συμβολή της Επιστήμης και της Τεχνολογίας στην αναβάθμιση της ποιότητας σε ποικίλους τομείς της ζωής. Με ποιους τρόπους θα μπορούσε ο άνθρωπος να αντιμετωπίσει αρνητικές συνέπειες, που οφείλονται στην αλόγιστη χρήση των επιτευγμάτων της επιστημονικής και τεχνολογικής ανάπτυξης;

2. **«Ακούμε συχνά για το κατά κεφαλήν εισόδημα κάθε χώρας μα δεν ακούσαμε ποτέ για καμιά χώρα ποιος είναι ο κατά κεφαλήν πολιτισμός της ποια είναι η κατά κεφαλήν ευτυχία της».**

(Κ. Μόντης)

Σε ανακοίνωσή σας σε μαθητικό συνέδριο με θέμα τον ευδαιμονισμό και την κατανάλωση, να σχολιάσετε τους στίχους του Κ. Μόντη και να υποστηρίξετε τεκμηριωμένα τη θέση ότι τα υλικά αγαθά είναι αναγκαίος αλλά όχι επαρκής όρος για την ευτυχία του ανθρώπου.

3. Στη διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον αναγράφεται:
«Ο άνθρωπος έχει το θεμελιώδες δικαίωμα για ελευθερία, ισότητα και επαρκείς συνθήκες ζωής μέσα σ' ένα περιβάλλον ποιότητας, που να επιτρέπει μια αξιοπρεπή και ευημερούσα ζωή, και φέρει, ο άνθρωπος, την ιερή υποχρέωση να προστατεύει και να βελτιώνει το περιβάλλον για τις σημερινές και μέλλουσες γενιές».

Παρόλα αυτά, το περιβάλλον της Γης αλλού ζημιώνεται από ισχυρά συμφέροντα, κάποιες φορές από πραγματική ανάγκη και κάποτε από άγνοια ή αμέλεια.

Σε εισήγησή σας στη Βουλή των Εφήβων να προτείνετε τρόπους διατήρησης και προστασίας του περιβάλλοντος, χωρίς να εμποδίζεται η πρόοδος της ανθρωπότητας.

4. **«Το αληθινό μπόι του ανθρώπου
μετριέται πάντα με το μέτρο της λευτεριάς».**
 (Γ. Ρίτσος)

Έχοντας υπόψη τους πιο πάνω στίχους και την πίστη ότι **«την πιο μεγάλη δύναμη τη διαθέτει η πιο ελεύθερη ψυχή, η ψυχή με την πιο βαθιά παιδεία»**, να δώσετε, σε άρθρο σας, τα χαρακτηριστικά του ελεύθερου ανθρώπου.

Χρησιμοποιώντας την απαιτούμενη τεκμηρίωση να εξηγήσετε τους λόγους για τους οποίους η αντίσταση στη δύναμη της εξουσίας, της αλλότριας βούλησης και εξάρτησης είναι υπόθεση παιδείας και ελευθερίας.

Ποιες είναι οι προϋποθέσεις που πρέπει να εκπληρώνουν η παιδεία και η αγωγή των νέων, ώστε αυτοί να είναι ανεξάρτητοι και να αντιστέκονται σε κάθε μορφή εσωτερικού και εξωτερικού καταναγκασμού;

----- ΤΕΛΟΣ -----

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ !